

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ:

Коротюк Михайло Геннадійович,
адвокат

ПРАВОВА ПРИРОДА САНКЦІЙ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРАТОРА ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

З 2016 року в Україні діє система адміністративного оскарження до Міністерства юстиції України дій та рішень державних реєстраторів в сфері нерухомого майна та юридичних осіб. Для розгляду скарг заінтересованих фізичних та юридичних осіб наразі функціонує Центральна Колегія Міністерства юстиції України та регіональні колегії.

Відповідно до п. 4 ч. 7 ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», у разі задоволення скарги на рішення, дії або бездіяльність у сфері державної реєстрації прав або підтвердження факту використання ідентифікаторів доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав іншими особами Міністерство юстиції України, його територіальні органи приймають рішення про: **тимчасове блокування або про анулювання доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав**. Рішення про анулювання доступу державного реєстратора до Державного реєстру прав за результатами розгляду відповідної скарги приймаються виключно Міністерством юстиції України.

Аналогічні норми щодо можливості **анулювання або тимчасового блокування державному реєстратору доступу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань** передбачено нормами ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юри-

дичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Статтями 34-1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та ст. 37-1 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» передбачено також можливість для Міністерства юстиції України проводити камеральні перевірки роботи державних реєстраторів та нотаріусів за наслідками яких Мін'юст вправі застосовувати заходи щодо тимчасового блокування або анулювання доступу до державних реєстрів.

Вказані санкції є достатньо суворими, адже позбавлення державного реєстратора (приватного нотаріуса) доступу до державних реєстрів фактично є тотожним позбавленню права на професію.

В цьому контексті виникає питання, а яка природа такої відповідальності? До якого виду відповідальності відносяться вказані санкції? До дисциплінарної чи адміністративної?

Дисциплінарна відповідальність передбачає наявність трудових відносин по лінії «працівник-роботодавець». У випадку з державним реєстратором або нотаріусом та Мін'юстом трудові відносини відсутні, що відповідно виключає дисциплінарну відповідальність.

Відповідно до положень ст. 2 КУпАП, законодавство України про адміністративні правопорушення складається з цього Кодексу та інших законів України. Закони України про адміністративні правопорушення до включення їх у встановленому порядку до цього Кодексу застосовуються безпосередньо. **Положення цього Кодексу поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до Кодексу.**

Відповідно до ст. 9 КУпАП, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на вста-

новлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Мін'юст застосовує до державного реєстратора стягнення у вигляді тимчасового блокування доступу до Реєстру, яке визначено нормами спеціальних законів за порушення вимог законодавства в сфері державної реєстрації. Відповідно правовідносини, які складаються в такому випадку між Мін'юстом та державним реєстратором, - є адміністративними та пов'язані із застосуванням адміністративних санкцій визначених спеціальними законами, а тому теж відповідно до ст. 2 КУпАП теж регулюються нормами КУпАП та повинні відповідати загальним засадам притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про нотаріат», нотаріус – це уповноважена державою **фізична особа**, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Відповідно до п. 1.2 резолютивної частини рішення Конституційного Суду України від 30.05.2001р. №7-рп/2001, з огляду на те, що чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення суб'єктами адміністративної відповідальності є фізичні особи, у частині третій ст. 2 цього Кодексу під словосполученням «законодавством, ще не включеним до Кодексу» слід розуміти **закони, що встановлюють відповідальність фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, які не включені в установленому порядку до зазначеного Кодексу.**

Тобто, розглядаючи скаргу Мін'юст, в разі її задоволення, одночасно приймає рішення про скасування відповідної реєстраційної дії і приймає рішення про притягнення державного реєстратора до юридичної (адміністративної) відповідальності у вигляді тимчасового блокування доступу державного реєстратора до Реєстру або анулювання такого доступу.

Таким чином, Мін'юст, застосовуючи санкції до нотаріусів повинен додержуватися загальних засад розгляду справ про адміністративні правопорушення, які закріплені КУпАП, зокрема щодо недопустимості неодноразового ініціювання процедури притягнення до відповідальності за одне і те саме правопорушення, а також щодо строків давності накладення адміністративних стягнень (ст. 38 КУпАП).

Однак на практиці трапляються випадки, коли державні реєстратори чи нотаріуси притягаються до відповідальності Мін'юстом за вчинені реєстраційні дії і через рік, і через два після вчинених нотаріальних дій.

Викликає також запитання в частині дотримання принципу верховенства права надання Мін'юсту достатньо широких повноважень щодо розгляду скарг у сфері державної реєстрації.

Загалом, існування такого квазісудового органу, як Колегія з розгляду скарг у сфері державної реєстрації Міністерства юстиції України, створює певні проблеми правового характеру, адже орган виконавчої влади, скасовуючи рішення державного реєстратора про реєстрацію речових прав, по суті втручається в майнові відносини між суб'єктами приватного права. Відбувається позасудове вирішення майнових спорів органом виконавчої влади, що є недопустимим в правовій державі. Адже вирішення юридичних спорів відноситься до компетенції Суду.

Відповідно до ст. 124 Конституції України, делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Згідно п. 3 (а), ч.1 Указу Президента України №837/19 від 08.11.2019р. Кабінет Міністрів України мав вжити заходів у сферах правової політики, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема:

- позбавлення Міністерства юстиції України повноважень щодо прийняття рішень про скасування реєстраційних дій у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань і скасування рішень про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень;

- виключно судовий порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації у сферах державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань і державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Фактично вищенаведений Указ Президента виконаний не був.

На даний момент, на мою думку, спеціальні норми Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» щодо притягнення державних реєстраторів (нотаріусів) до відповідальності у вигляді анулювання чи блокування доступу до державних реєстрів підлягають доопрацюванню з точки зору необхідності забезпечення процедурних гарантії притягнення до адміністративної відповідальності хоча б на рівні КУПАП (зокерма слід передбачити давність притягнення до відповідальності, конкретизувати обставини, які обтяжують та пом'якшують застосування санкцій, обставини які звільняють від відповідальності і т. д.)